

חגיגה יד

משה שווערד

1. רש"י מסכת חגיגה דף יד עמוד א

קודם שנברא העולם - נגזר עליהם להבראות להיות קודם מתן תורה, לקיים מה שנאמר דבר צוה לאלף דור (תהלים קה) ראוייה היתה תורה להינתן לסוף אלף דור, וכשראה שאין העולם מתקיים בלא תורה - עמד וטרדן, ונתנה לסוף עשרים וששה דורות מאדם הראשון עד משה רבינו.

2. תוספות מסכת חגיגה דף יד עמוד א

וטרדן - ואיכא למ"ד ושתלן פרש"י לפי לשון ראשון נתן נשמתן בגיהנם ולא נבראו ותימה הוא וכי עביד דינא בלא דינא כי מה פשעו להיות בגיהנם ונראה לפרש וטרדן שלא נבראו ביחד כי אם מעט לכל דור ודור כדי שלא יחריבו העולם ושני הלשונות בירושלמי שוה אך הלשון משונה ולכך לא חש למתני איכא דאמרי לה בהאי לישנא כיון שאינו משנה לה רק חדא תיבה.

3. מהרש"א חידושי אגדות מסכת חגיגה דף יג עמוד ב

על אשר קומטו פרש"י על התקע"ד דורות שהעביר מן העולם כו' עכ"ל. אין רצונו שהעבירן מן העולם ממש דא"כ לא חטאו כלל ועל מה נדונו אלא שהעבירן אז קודם מתן תורה ושתלן בכל דור כו' ועל מה שעושיין רשעה בכל דור ודור שפיר נדונו וכה"ג כתבו התוס' לפי גירסת הספרים:

4. טורי אבן מסכת חגיגה דף יג עמוד ב

אלו תקע"ד דורות שקומטו להיבראות קודם שנברא העולם ולא נבראו. פירש"י נגזרו להבראות קודם מתן תורה לקיים מה שנא' דבר צוה לאלף דור ראוי היתה תורה להנתן לסוף אלף דור וכשרא' שאין העולם מתקיים בלא תורה עמד וטרדן ונתנן לכ"ו דורות מאדה"ר עד משה רבינו. וק"ל דבפר' י"ד דזבחים (דף קטז ע"א) לא משמע הכי דאמרי' התם דבשעת מתן תורה נתקבצו כל האומות אצל בלעם הרשע וא"ל מה קול ההמון הזה ששמענו א"ל חמדה טובה יש לו בבית גזיו שהיתה גנוזה אצלן תקע"ד דורות קודם שנברא העולם וביקש ליתן לבניו, ומדבר צוה לאלף דור נ"ל הכי כדפירש"י התם תקע"ד קודם שנברא העולם וכ"ו מאדה"ר עד משה רבינו אלמא הני אלף דור משעת בריאת התורה עד נתינתה הוויין תקע"ד דורות שקדמו לעולם וכ"ו מבריאת עולם עד נתינתה והכא פ' דהני אלף קא חשיב מבריאת עולם שהיתה ראוייה להינתן לסוף אלף דור אלא שראה שא"א לעולם להתקיים כל כך בלא תורה וטרדן ונתן לסוף כ"ו דורות מבריאת העולם. ועק"ל אהא דשמעתין כיון דלא נתקיים מה שעלה במחשבה ליתן לסוף אלף דור לאחר בריאת העולם משום שראה שא"א לעולם להתקיים כל כך בלא תורה מש"ה טרדן ונתנה לסוף כ"ו דורות איך קאמר קרא דבר צוה לאלף דור דמשמע שהיה כך והא ליתא דהא באמת ניתנה לסוף כ"ו דורות. וי"ל דהאי דהכא ודפי"ד דזבחים חדא מילתא היא וה"פ דקרא דבר צוה לאלף דור דהתורה שנבראת תקע"ד דורות קודם לעולם היה מן הראוי לברוא העולם והאדם בזמן אחד עם התורה ביחד אלא שרא' שא"א לעולם להתקיים כל כך בלי תורה איחר בריאת העולם והאדם תקע"ד דורות לאחר בריאת התורה כדי שיושלם האלף דור מבריאת התורה לסוף כ"ו דורות לבריאת העולם ואדם. ולמאי דפרי' האי טרדן היינו אותן דורות שהיו ראויין להבראות קודם בריאת אדה"ר (של עכשיו) ולא כדמשמע לכאורה שטרדן לאותן תקע"ד דורות שהיו ראוי' להבראו' לאחר כ"ו דורות שמאדה"ר עד משה רבינו. תדע דהכי הוא מדקאמר עמד ושתלן בכל דור ודור והן עזי פנים שבדור ואי אתתקע"ד דורות של אחר כ"ו דורות קאמר ששתלן בכל דור ודור א"כ אותן עזי פנים שהיו באותן כ"ו דורות ראשונים שמאדה"ר עד משה רבינו מאין הן והא הרבה רשעים ועזי פנים היו באותן הדורות יותר מאחריהם דור אנוש ודור המבול ודור הפלגה ואנשי סדום ואחרים. ולמאי דפיל' שטרדן לתקע"ד דורות שהיו ראויין לברוא קודם לעולם ואדה"ר ושתלן בכל דור ניחא דגם באותן הכ"ו דורות שמאדה"ר עד משה רבינו שתלן:

5. ספר מגדים חדשים

ורב נחמן בר יצחק אמר כו' אלו תלמידי חכמים שמקמטין עצמן על דברי תורה בעולם הזה הקב"ה מגלה להם סוד לעולם הבא כו'. אפשר הכונה עפ"י"ש צוה"ק פ' ושנ (דף קפה ע"א), והוצא בשו"ע הרב הל' ת"ת (פ"ג סי"ג), שיש לאדם לעסוק בכל החורה גם בדברים שלא יוכל להבין, ולעמיד לנא חכה להבין ולהשיג כל החורה שעסק בה בעוה"ז ולא השיגה מקולר דעתו ע"ש. ונראה דזו סוגת מאמרס ז"ל בסנהדרין (ק' א), כל המרעיב עצמו על דברי תורה בעוה"ז הקב"ה משביעו לעוה"ב, שנאמר ירוין מדשן ביתך ונחל עדניך משקס.

6. ספר בניהו בן יהוידע על חגיגה דף יד/א

שמקמטין עצמן מן השינה וכו' הקב"ה מגלה להם סוד הנהר לעולם הבא. נראה לי בס"ד נהר במלואו כזה, נו"ן ה"ה רי"ש, המלוי הוא אותיות שינה, רמז ע"י דמקמטין עצמן מן השינה יזכו לסוד הנהר. והנה ידוע מה שאמר רבינו ז"ל, ונהר יוצא מעדן [בראשית ב' י'] נהר דעת, ולזה אמר יגלה להם סוד הנהר דכתיב [משלי כ"ד ד'] ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים, ולכן מלוי נהר הם אותיות י"ש הו"ן. ...

7. ספר מגדים חדשים

לא קשיא אחד לו ואחד לדוד. צטורי אכן הקשה, כיון דר' עקיבא הדר ביה וקיבלה מיניה דר"י הגלילי כדאמר בסמוך, אמאי נקט לה תלמודא האי תירוצא. ואסיק בקשיא ע"ש. ובפתח עינים כאן הביא להקשות כן מלקוטי רבינו צלאל בשם גליון. והרחיד"א ז"ל כתב לתוך, אפשר דהא דקאמר כתוב אחד אומר

8. ספר מגדים חדשים

אמר לו ר' יוסי הגלילי עקיבא עד מתי אתה עושה שבינה חול. המפרשים נמקשו צלשון "עד מתי", דזה הלשון מורה שכבר במקום אחר עשה ר"ע כן, והכי הו"ל למימר למה אתה עושה שבינה חול. ועיין בזכר לחגיגה שהקשה כן ונשאר צ"ע. ובספר שער יששכר להגה"ק ממונקאטש ז"ל (סיון, מאמר חג הזכורים אות ה') כתב, י"ל עפ"מ"ש בפסחים (כג ב) שמעון העמסוני היה דורש כל אחים

וכונת שמעון העמסוני שלא רצה לדרוש צוה כמו ר"ע, כיון שרבי אה ממשע דומה אליו, על כן חשש שהוא ת"ו נגד כבוד הקב"ה להרבות אדם ת"ח צלדו. ור"ע דריש לרבות ת"ח. וזהו שאמר לו ר"י הגלילי עד מתי אתה עושה שבינה חול, דהיינו שכבר דרשת את ה'

9. ספר מגדים חדשים

אמר לו ר"א בן עזריה עקיבא מה לך אצל הגדה כלך מדברותיך אצל נגעים ואהלות. כן אמר לו עוד ראב"ע לר"ע בסנהדרין (סז ב) ע"ש. ובמדרש שו"ט תהלים (מומור קד, ט) אמר כן ר' ישמעאל לר' עקיבא ע"ש. הרחיד"א ז"ל בספר ראש דוד פ' חוקת (דף קכ"א ע"א) כתב לפרש, למה אמר לו כלך אצל נגעים ואהלות דוקא, ואף שכבר פירש"י שהם חמורות והוא מחודד בהן, מ"מ אינו מתיישב ב"כ דהו"ל למימר כלך אצל הלכות חמורות, דכל חלקי המורה יש הלכות חמורות. ואפשר בהקדים מ"ש גורי רבינו האר"י ז"ל, דהעסק בסדר עהרות הוא תיקון לפגם אות ברית קודש. וכתב מהרמ"ו ז"ל שאמר לו האר"י ז"ל כשגילה שרשי הנשמות ופרטיהן, שר' עקיבא בהיותו רועה ללאן כלבא שבוע היה לו אחי סרך חטא. ויחכן שזה כוונת ראב"ע לרמוז לו שיעסק בנגעים ואהלות, שהוא צריך לאותו דבר לכפרת חטא נעוריו ע"ש.]

10. שו"ת מגנת יצחק חלק ג סימן לח

הקדמה אמר לו ר' אלעזר בן עזריה עקיבא מה לך אצל אגדה כלך אצל נגעים ואהלות (סנהדרין ל"ח, ס"ז, חגיגה י"ד). הדברים הנזכרים צריכים פירוש, דהלא אגדה היא חלק מתורה שבעל פה, משנה תלמוד הלכות אגדה, יש זוכה למקרא, ויש

למשנה, ויש לתלמוד, ויש להגדה, ויש זוכה לכולן (מ"ר ויקרא פט"ו), ומדוע יגרע ר' עקיבא, שנאמר לו מה לך אצל אגדה.

אמנם אולי יש לומר הענין, דכנודע ההוראה של הלכה למעשה, מקושרת עם אחריות גדולה, וצריך סיעתא דשמיא, שלא להכשל ח"ו בדבר הלכה, שלא להטות השורה בין לימין ובין לשמאל... ובזה יש לשער, כי בעת שראה ר' אלעזר בן עזרי, את ר' עקיבא שעוסק בדברי אגדה, חשש שאף ר' עקיבא, שהי' אוצר בלום (גיטין ס"ז), והי' דורש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות (מנחות כ"ט), והי' שמו הולך מסוף העולם עד סופו (יבמות ט"ז), והי' בן עזאי אומר עליו, כל חכמי ישראל דומין עלי כקליפת השום חוץ מן הקרחה הזו (בכורות נ"ח ע"א), ועוד כהנה וכהנה מה שהרבו בשבחו, מכל מקום בידועו גודל האחריות הקשורה בהוראת הלכה למעשה, כטענתו עם ריב"נ כנוזכר, רצונו לסלק עצמו מזה.

אבל כאשר נעלה על דעתנו, הזמן שבה חי ר' עקיבא, נדע שהי' אז עת צרה ומצוקה לישראל, נורא ואיום מאד, שונאי ישראלים שלטו בהם ובנפשם ובממונם, גזרו גזירות אכזריות מאד, ונחרבה בית מקדשנו, ושטפו דם רב בישראל, והרגו את טובי עמנו, ובתוכם העשרה הרוגי מלכות, שגם ר' עקיבא הי' אחד מהם, ושלוש מאות תלמידים הי' לו בנערותו וכולם מתו בין פסח לעצרת, והי' העולם שמים, עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם, וכו' וכו'.

ועל כן בא ר' אלעזר בן עזרי' בטענה לר' עקיבא, כי בשלמא אם היו שנים כסדרן, לא הי' קשה כל כך, אם אז היית מסתלק מאחריות ההוראה, כי אם אתה לא תקבל עליך האחריות, יהי' נמצאים ת"ח אחרים אשר יקבלו עליהם האחריות, אבל כעת בעת כזאת, שהגלו את חסידי ואת טוביו, אם אתה לא תקבל עליך, מי יקבל עליו, על כן, מה לך אצל אגדה כלך וכו', שאם לא

כן תשתכח ח"ו תורה מישראל. **ולא עוד, גם השאלות והבעיות שבשעת חירום, המה שונות וקשות ומסובכות ביותר משבשעת שלוו'... וכל זה יש לכלול בדברי ר' אלעזר בן עזרי' לר' עקיבא, שבעת כזאת אשר עת צרה לישראל, והבעיות שצריכים הפתרה/פתרון/ המה גדולות מאד, והפותרים מועטים המה, שרובם נפלו ביד השונא, אין שום רשות למי שחנן אותו השי"ת דיעה לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, להסתלק עצמו מזה, וטען טענה נצחית, מה לך אצל אגדה, כלך אצל נגעים ואהלות, ורצונו להראות באצבע, על הבעיות הקשות מאד, אשר הלכות נגעים ואהלות, המה שם מושאל לכולם, וגם לרמז אל הסיבה לאותם השאלות, הן המה הצרות והגדולות, שיש לכנות אותם בשם, נגעים ואהלות.**

11. ספר באר הגולה - הבאר השישי (המשך)

אבל שלא יהיו האגדות דברי תורה כמו שאר תורה שנאמרה מסיני, האומר כך אין לו חלק בעה"ב, וזה מוכח מכל אשר הביא הוא לראיה שעל ידי האגדות מכיר כראוי שהם דברי חכמה אלקית, למי שמבין את דבריהם, לא למי שאין לו חכמה ודעת כלל ואינו משיג רק דברים הגשמיים אשר הם לפניו, אבל דברי חכמים הם השגה עמוקה מאוד מאוד. ואל תתמה אם האגדות הם השגה עמוקית, למה אמרו (חגיגה י"ד, א') מה לך אצל אגדות וכו' למה לא נקדים למודיהם יותר על דברי הלכות, שאין הדבר הזה קשיא שלעולם ההלכה מעולה מכל, וזה כי ההלכה שלימות המעשה כמו שאמרנו, ולא כך האגדה שאינה מביאה לידי מעשה, ותכלית התורה הוא המעשה ולפיכך אמרו בירושלמי (הוריות ספ"ג) ולא השליטו אלקים זה בעל אגדה לא אוסר ולא מתיר וכו', כלומר שאין באגדה מעשה אשר הוא תכלית התורה, אבל כל דברי אגדה חכמת התורה היא שעל זה אמרו (ספרי עקב) אם רצונך

להכיר את יוצר הכל עסוק באגדה ע"כ, כי הם בודאי פותחין שער השמים, פותחים כל אוצר סתום וחתום, אך לאיש אשר אין לו מפתח אוצר הכתוב בעינו רואה וממנו לא יאכל, והוא לסכלותו אשר לא ידע להבחין, וכל דבריו אשר אמר אינו רק להג ולעג. אבל בזה נחה ושקטה רוחי ודעתי נתקררה, כי לא יהיה אדם אשר הוא בעל דת תורת משה אשר ישתה מימיו הרעים המאזרים האלו, אשר נתן האיש הזה לבני אדם, כי כל אדם המשיג האמת מן השקר, יראה כי ברוב דבריו טעה וכל דבריו אינו רק סכלות מה שאין אדם ראוי לטעות, מורה זה על חסרונו וסכלותו בחכמה:

12. ספר מגדים חדשים

ולא נתקררה דעתו עד שאמר להם המקרא הזה ירחבו הנער בזקן והנקלה בנכבד. המפרשים הקשו על הלשון ולא נתקררה דעתו כו', וכי ס"ד שזו שקלל את ישראל נתקררה דעתו. ועיין במהרש"א שכתב לפרש, עפ"מ"ש בסנהדרין (זו א), דעקבות משיחא יראי חטא ימאסו כו' נערים פני זקנים ילבינו כו', וכיון דקללה זו סימן לביאת המשיח נתקררה דעה דעתו של ישעיה ע"ש. [ובחי' הגר"א דרך ג"כ בדרך זה, וכחז ידוע דכל דוחקין דעבדין לישראל בגלותא מקרב פורקנא, ולכך כל הקללות הן לטובתן, ואעפ"כ לא נתקררה דעתו עד שאמר ירהבו הנער בזקן, שאז ודאי אחי משיחא דעקבות משיחא חו"פא יסגי ע"ש. וע"ע צנינה לעמים (דרוש מח), ובכלי יקר פ' דברים (א, כב), ובספר צהיות הנקר (אות שסג) מש"כ לפרש ציה.

13. ספר מגדים חדשים

הוה ליה למימר גמר ושבת. דדבר הקושיא שמקשים מוזכרים (קא א) דמזואר דשמע ושכת יותר בוסה מלא שמע כלל, עיין בעיין יעקב כאן, ועיין מה שכתבנו בעו"ה במס' שבת (קא א) דד"ה הוה ליה למימר גמר ושכת.

14. ספר מגדים חדשים

ובמקום אחר כתבנו להעיר ע"ד המהרש"א והעיון יעקב, דממ"ש ר"א בן ערך דבר אחד שלמדתי, אין מוכרח שריב"ז לימדו כן, אלא שכן הדין שכל זמן שמוכיר שמועה בפני רבו אומר לו לימדתי רבינו, כממ"כ הרמב"ם (פ"ה מהל' ת"ת ה"ט) ובשו"ע יו"ד (סימן רמב סכ"ג). ודין זה נוהג אף אם באמת לא למד זאת ממנו, וכממ"כ בביאור הגר"א יו"ד שס (ס"ק נט), והביא להוכיח כן מהעובדה בגמ' כאן ע"ש. וע"ע מה שכתבנו בענין זה בצרכות (טו ז) דד"ה א"ל תלמידיו כו', ובמו"ק (ט' א) דד"ה א"ל למדתי רבינו כו'.

תרשיני לומר לפניך דבר אחד שלמדתי. כתב במהרש"א, יש לדקדק כיון דלפי דעת ריב"ז לא היה ר' אלעזר בן ערך ראוי להודיע לו מעשה מרכבה שלא היה חכם ומבין מדעתו, א"כ היאך כבר לימד לו ריב"ז כמו שאמר ר"א בן ערך דבר אחד שלמדתי. וי"ל דר' אלעזר בן ערך שכתב תלמודו היה ע"י חמרא דפרוגיחא ומיחא דדיומסיס כמ"ש בשבת (קמו ז), ואח"כ חזר לתלמודו, וקודם שכתב תלמודו היה ריב"ז מלמדו מעשה מרכבה שהיה ר"א בן ערך חכם ומבין מדעתו, ואחר שכתב תלמודו היה קבור ריב"ז דאינו עוד חכם ומבין מדעתו עד שהזכיר לו ר"א בן ערך למודו שלמדו כבר ע"ש. וע"ע מש"כ לתוך בעיין יעקב.

15. מהרש"א על חגיגה דף יד/ב

ויחסו כאן לאברהם כמו שאברהם נתן לבו מעצמו לחקור על אמונה זו במעשה מרכבה ובמעשה בראשית כמבואר בספר יצירה המיוחס לאברהם אבינו כך ר"א בן ערך יודע מעצמו להבין לחקור כו'

16. ספר מגדים חדשים

מקלין גדולים ומצעות נאות מוצעות לכם אתם ותלמידים ותלמידי תלמידים מוזמנין לבת שלישיית. פירש"י כח שלישיית של

כיתות היושבות לפני השכינה. [בהגהות הריעב"ץ ז"ל כתב, ואעפ"י כ דואג היה ריב"ז בשעת מיתתו ובכה ואמר שיש לפני שני דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהנם ואיני יודע באיזו מוליכים אותי (צרכות כח ז) ע"ש. ולא ביאר הריעב"ץ ז"ל למה באמת דאג ריב"ז כל כך, אחרי שהיה מוכנה לו מקומו בגן עדן בכת שלישיית היושבת לפני השכינה, כמבואר כאן. ובמס' צרכות שם כתבנו לבאר עפ"י האלשיך ז"ל בתהלים (מזמור טו) שכתב לפרש, שיש שני דרכים לגן עדן, אחד דרך הישר לגן עדן, והשני שעובר דרך גיהנם לגן עדן, ובעבור שם מעלה עפ"י דרכו את הרשעים שעומדים כבר ללאת. ויש צדיקים שיראים מלעבור בדרך גיהנם, פן מידי עברו תחפורר מדת הדין עליו.

ובש"ה הק' (מסכת תענית דרוש להספד) כתב, חזו ענין שאמר ריב"ז לתלמידיו קודם מותו והיה בוכה ואומר כי יש שני דרכים אחד לגיהנם ואחד לגן עדן, ואיני יודע באיזה דרך מוליכין אותי, וכי ח"ו היה מסופק ריב"ז אם יבא לגיהנם, הלא אמרו על ריב"ז (סוכה כח א) שלא הניח דבר גדול ודבר קטן כו' והפליגו מאד בשבחו, ואף ח"ו יהיה הו"א לחוש מחמת גיהנם. אלא הענין היה כך, יודע היה שיכנס לגן עדן מיכף ומיד, רק יש שני דרכים לצדיקים דרך אחד שהוא פשוט לגן עדן, ודרך השני שהולך לגן עדן אבל המעבר הוא עובר דרך גיהנם, ואז מגיל כמה רשעים מגיהנם, ואף שלא מגיע לאלו הצדיקים שום חזק, מ"מ הם מתפחדים לעבור דרך שם ע"ש. ויש להעיר בדבריו דעדיפא הו"ל להקשות ממ"ש כאן שהוא מוכנה לכת שלישיית בגן עדן.]

מדוע קבלה — סוד ?

קיימת עוד סתירה שעדיין לא הזכרנו כאן: הסתירה בין השכל והלב. השכל יכול להרבות השגות עליונות שהן למעלה מתפיסת הלב. היינו שאין ביכולת האדם להשיבן אל לבו ולהוציא אותן לפועל בחייו למעשה. סתירה זו בין הידיעה והמעשה מסוכנת היא מאד. ועליה נאמר (אבות ג, יז) "כל שחכמתו מרובה ממעשיו... הרוח באה... הוּפַכְתוּ עַל פְּנֵיךְ".

בגלל דבר זה נקראת חכמת הקבלה "סוד" ו"חכמת הנסתר" (על דרך "הנסתרות לה' אלקינו"). ולא ניתנה לכל אדם ללומדה, כי סכנה בדבר, כאמרם ז"ל "ארבעה נכנסו בפרדס" ורק אחד (רבי עקיבא) יצא בשלום (חגיגה יד). ומהי הסכנה? לא חסרון הבנה ולא טעויות שכליות, אלא בזה שהשגות נשגבות ומופשטות אינן נקלטות היטב בלב, כי הלב זקוק לציורים חיים המבוססים על המציאות החומרית (עיון לקמן "מחלה ומרפא — כח הציור"). ולא עוד אלא שהרבה פעמים ההשגות הללו עומדות בסתירה עם שפת הלב ועולות גם לפגום את הציורים ולהמעיט את השפעתם על הלב.

18. ספר מגדים חדשים

והרמב"ן ז"ל בספר האמונה והנצחון (פ"ג) כתב,
 אחר וחזרו האומרים שמי רשיות יש,
 ומקללים בנטיעה לעשות מן הענף חילן צפני עלמו,
 ומן השורש חילן צפני עלמו ע"ש. וע"ע בדברי
 הרמב"ן צפ' שמות (לג, ז). ורבינו בחי' בספר כד
 הקמח (ע' קדושה ע' שג) כתב, מי שהוא נוטה מדרך
 האמונה להאמין בשמי רשיות או להסתפק בהם
 כחלישע בן אבויה, יקרא מקלץ בנטיעות ע"ש. וע"ע

19. צל"ח על ברכות דף כח/ב

עוד נלע"ד, למדנו אורחות חיים ונזכה בהם לחיי עוה"ב. כי הנה כמה אורחות יש והמה אורחות חיים, אבל יש באורחות הללו כמה מכשולים בדרך, ומי שאינו יודע להזהר בנפשו הוא נופל במכמרות ובמהמורות ונהפכים לו אורחות חיים בדרכי מות. והנה דורות הראשונים וראשון לכולם אברהם אבינו, תחלת הכרתו האמונה האמיתית היה ע"י חכמתו, והסתכל בנפלאות הבורא בבריאה, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה כי אראה שמיד מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים וגו' [תהלים ח', ד'], וכמה האריך בעל חובת הלבבות בשער הבחינה, וע"י עומק בחינתם בעיני הבריאה הכירו נפלאות הבורא והוסיפו אהבה על אהבתם ויראה גדולה מגודל רוממות הבורא. אבל בדורינו יש שע"י גודל עמקם בטבע הבריאה כחשו בבורא ומיחסים הכל אל הטבע, והכל אצלם בחיוב ובהכרח וכופרים בכל הניסים והנפלאות. וכמו כן דורות הראשונים התנאים השיגו השגה גדולה בעולמות העליונים אשר בשמים ממעל והסתכלו במעשה מרכבה, והוא אורח חיים אבל מסוכן מאד, וארבע מגדולי התנאים נכנסו בפרדס ולא יצא מהם רק אחד בשלום [חגיגה י"ד ע"ב], ולכן אפילו גדולי התנאים הרחיקו עצמם מללמוד מעשה מרכבה:

20. ספר מי השילוח - פרשת אמור

ובארצכם לא תעשו, היינו שלא להתלוצץ על בריותיו של הקב"ה כמו דיליף הגמ' מזה שסירס אסור והוא דאסור להתלוצץ, כדאיתא במסכת חגיגה שאלו את בן זומא מאי לטרוסי כלבא ואמר כל שבארצכם לא תעשו, ובתולה שעברה מאי לכהן גדול מאי למיחש לדשמואל, ואמר לדשמואל לא שכיחא, כי אלו השאלות שאלו אותו מפני שראו שלא ירד בשלום כמאמר הגמ' הציץ ונפגע והבינו שהשיג השגה בלתי שלימה וטעה באיזה דבר ושאלו לו שאלה הראשונה פן היה נקל בעיניו להתלוצץ על בריותיו של הקב"ה וזה ששאלו לאותו מאי לטרוסי כלבא כי כלב הוא הבריה השפלה שבעולם ושאלו אותו מאי לטרוסי הוא

באם נקל בעיניו ביטל הויתו והשיב להם שאסור כי כל שבארצכם לא תעשו היינו שאסור להתלוצץ עליו שהוא ברי' מהש"י, ואח"כ שאלו אותו פן ה' טעותו להיפך פן ה' בהשגתו כח הנבראים יותר ממה שמצינו בהם וזה ששאלו לו ובתולה שעיברה מאי לכ"ג, כי כ"ג הוא הגדול שבנבראים ופן השיג את כח הויתו ביותר ממה שמצוי בו, והשיב להם לדשמואל לא שכיחא היינו שלא ישיג אותו ביתרון הוי' ממה שמצוי בו ולא יחמיר נגדו יותר מהראוי ולדשמואל לא שכיחא לפיכך מותרת לו, **ובאמת עיקר טעותו ה' מה שהשיג הבדל גדול בין מים התחתונים למים העליונים** רק כשלש אצבעות ואמרו לו עדין בין זומא מבחון והוא שהשיג הבדל גדול בין חשק רע ובין חשק טוב: